

2-бөлім
**МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЙЫНДАУДАҒЫ
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕР**

Section 2
**PSYCHOLOGICAL AND
PEDAGOGICAL PROBLEMS
OF PROFESSIONAL EDUCATION**

Раздел 2
**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ
ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ**

**Самашова Г.Е.¹, Құрымбаев С.Ғ.², Төлеуқұл А.А.¹,
Ерахтина И.И.¹, Абаева Н.Ф.¹**

¹Қарағанды мемлекеттік техникалық университеті,
Қазақстан, Қарағанды қ., e-mail: gsamash74@mail.ru

²Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Қазақстан, Қарағанды қ., e-mail: sakura3874@mail.ru

ЖҰМЫСШЫ МАМАН ДАЯРЛАУДАҒЫ МОДУЛЬДІК-ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛДЕМЕНІҢ МӘНІ

Зерттеу жұмысының тақырыбы жұмысшы маман даярлаудағы модульдік-құзыреттілік тәсілдеменің мәні мен маңызы аясында. Зерттеу жұмысының мақсаты – модульдік-құзыреттілік тәсілдеменің жұмысшы кадрларды даярлау тиімділігін арттырудағы маңызын теориялық тұрғыда негіздеу. Сонымен қатар модульдік-құзыреттілік тәсілдеменің негізі болып табылатын модульдік оқыту технологиясының отандық білім беруде қолданылу тәжірибесін қарастыру, шетел тәжірибесін саралау, модульдік-құзыреттілік тәсілдеме бойынша ғылыми-педагогикалық әдебиеттерге сараптама жүргізу, модульдік-құзыреттілік тәсілдемені колледждерде қолдану мүмкіндігін эксперименттік тексеру зерттеудің мақсатына сай міндеттерін айқындайды. «Модульдік-құзыреттілік тәсілдеме» ұғымының жұмысшы маман даярлаудағы мәнін ашу жұмыстың басты басым бағыты болып табылады. Зерттеудің жетекші идеясы жұмысшы кадрларды даярлау процесіне модульдік-құзыреттілік тәсілдемені енгізген жағдайда болашақ маманның кәсіби құзыреттіліктері қалыптасады және қазіргі жағдайда еңбек нарығының сұранысына жауап беретін маманды даярлау мүмкіндігі туады. Тақырып бойынша отандық және шетелдік педагогикалық әдебиеттер талданған, «модуль», «құзыреттілік», «тәсілдеме» ұғымдарына контент-талдау жасалған, соның негізінде ғылыми-педагогикалық әдебиеттерде бір жүйеге келтірілмеген «модуль», «құзыреттілік», «тәсілдеме» және «модульдік-құзыреттілік тәсілдеме» ұғымдарына авторлық анықтама берілген. Оның ішінде қазақ тіліндегі әдебиеттерде қазіргі кезеңге дейін зерттелмей келген «тәсілдеме» терминінің мәні ашылған. Авторлар оған орыс тіліндегі баламасына контент-талдау жасау арқылы келген.

Түйін сөздер: модульдік оқыту, модульдік-құзыреттілік тәсілдеме, жұмысшы маман даярлау, контент-талдау.

Samashova G.Ye.^{1*}, Kurymbaev S.G.², Toleukul A.A.¹,
Yerahtina I.I.¹, Abaeva M.F.¹

¹Karaganda State Technical University,
Kazakhstan, Karaganda, *e-mail: gsamash74@mail.ru

²A.A. Buketov Karaganda State University,
Kazakhstan, Karaganda, e-mail: sakura3874@mail.ru

The Essence of the Modular Competency Approach in Training Workers

The theme of the research work is the essence and importance of the modular competence approach in the training of workers. The aim of the research is the theoretical substantiation of the value of modular competence approach in improving the efficiency of training. In addition, the consideration of domestic experience in the application of modular training, which is the basis of modular and competence-based approach, the analysis of foreign experience, scientific-pedagogical literature on a modular competency-based approach, consideration of the application of modular competency-based approach in college defines the objectives of the study. The main focus of the work is the disclosure of the concept of “modular

competence approach" in the training of a working specialist. The leading idea of the study: in the case of the introduction of modular competence approach in the process of training of workers, professional competence of the future specialist is formed and in modern conditions it is possible to train a specialist that meets the needs of the labor market. On the topic analyzed domestic and foreign pedagogical literature, the content analysis of the concepts of "module", "competence", "approach", on the basis of which the author's definition of the concepts of "module", "competence", "approach" and "modular competence approach", not systematized in the scientific and pedagogical literature. In particular, the meaning of the term "approach", which has not been studied so far in the literature in the Kazakh language. The authors came to it by content analysis of the analogue in Russian.

Key words: modular training, modular competence approach, training of the working specialist, content analysis.

Самашова Г.Е.^{1*}, Курымбаев С.Г.², Толеукул А.А.¹,
Ерахтина И.И.¹, Абаева Н.Ф.¹

¹Карагандинский государственный технический университет,
Казахстан, г. Караганда, *e-mail: gsamash74@mail.ru

²Карагандинский государственный университет им. Е.А. Букетова,
Казахстан, г. Караганда, e-mail: sakura3874@mail.ru

Сущность модульно-компетентного подхода в подготовке рабочих кадров

В статье рассмотрена сущность модульно-компетентного подхода в проектировании образовательной программы и подготовке рабочих кадров. Цель статьи – теоретическое обоснование модульно-компетентного подхода для повышения эффективности подготовки рабочих кадров. Логика проведения исследования связана с рассмотрением отечественного опыта применения модульного обучения; анализ зарубежного опыта, научно-педагогической литературы по модульно-компетентному подходу; экспериментальная проверка возможности повышения эффективности учебной деятельности студентов колледжей средствами модульного обучения. Изучение возможностей применения модульно-компетентного подхода в колледжах определяет задачи исследования. Основным направлением теоретического обоснования применения модульно-компетентного подхода было раскрытие понятия «модульно-компетентный подход» в подготовке рабочего специалиста. Ведущая идея исследования: в случае внедрения модульно-компетентного подхода в процесс подготовки рабочих кадров формируются профессиональные компетенции будущего специалиста и в современных условиях появляется возможность подготовки специалиста, отвечающего потребностям рынка труда. В статье проведен контент-анализ понятий «модуль», «компетентность», «подход», на основе которого дано авторское определение понятиям «модуль», «компетентность», «подход» и «модульно-компетентный подход». В том числе, раскрыто значение термина «подход», который слабо представлен до настоящего времени в литературе на казахском языке.

Ключевые слова: модульное обучение, модульно-компетентный подход, подготовка рабочего специалиста, контент-анализ.

Кіріспе

Қазіргі таңда техникалық және қызмет көрсетуші кадрларды дайындауда қойылатын талаптар қайта қарастырылып, сәйкесінше ағымдағы нормативті құжаттарды, сонымен қоса білім беру бағдарламаларын жаңарту мен жетілдіру жүріп жатыр. Техникалық және кәсіптік білім беру (ТжәнеКББ) жүйесінен әр түрлі біліктілігі бар жоғары мамандарды дайындауда жаңа өнімді әдістерді талап етеді. Сол себептен, қазіргі таңда мұғалімдік қызметті білімді жоғарылату мен белсендіруге бағытталған проблемалық үйлестірілген, икемді және сенімді оқыту технологияларын қолдану ретінде қарастыру қажет. Мұндай

технологиялардың бірі модульдік оқыту технологиясы болып табылады. Оның негізгі мақсаты нәтижеге бағытталған мамандандырылған бағдарламаларды құру негізінде білім деңгейін кезеңдеп көтеру.

Зерттеу нысаны: жұмысшы кадрларды кәсіби даярлау процесі.

Зерттеу мақсаты: модульдік-құзыреттілік тәсілдеменің жұмысшы кадрларды даярлау тиімділігін арттырудағы мәні мен маңызын теориялық тұрғыда негіздеу.

Зерттеу пәні: жұмысшы кадрларды кәсіби даярлаудағы модульдік-құзыреттілік тәсілдеменің жүзеге асырылуы.

Зерттеу мәселесі, нысаны, пәні және мақсаты зерттеудің келесі міндеттерін айқындады:

1 Жұмысшы кадрларды модульдік даярлау жүйесін саралау;

2 Модульдік-құзыреттілік тәсілдеме бойынша ғылыми-педагогикалық әдебиеттерге сараптама жүргізу.

3 Модульдік-құзыреттілік тәсілдемені колледждерде қолдану мүмкіндіктерін зерттеу (Қарағанды технология және сервис колледжінде эксперименттік жұмыс өткізу).

4 «Модуль», «құзыреттілік», «тәсілдеме» ұғымдарына контент-талдау жасау.

Зерттеу болжамы бойынша егер жұмысшы кадрларды кәсіби даярлауда модульдік-құзыреттілік тәсілдемесі толығымен өз мәнінде жүзеге асырылса, онда жұмысшы кадрларды даярлаудың тиімділігі артады, өйткені осы жағдайда еңбек нарығы мен кадрлар даярлауда біртұтастық пен жүйелілік қағидалары жүзеге асады.

Зерттеу әдістері – педагогтардың, философтардың, психологтардың ғылыми әдебиеттерін теориялық талдау; модульдік оқыту, модульдік-құзыреттілік тәсілдеме тақырыптары бойынша жинақталған педагогикалық тәжірибені талдау және жалпылау.

Зерттеу тақырыбы бойынша отандық және шетелдік педагогтардың, философтардың, психологтардың еңбектері, сонымен қатар Т және КББ-дегі жұмыс оқу жоспарлары, оқулықтар, оқу құралдары қарастырылды.

Зерттеудің әдістемесі және әдіснамасы

Педагогтардың, философтардың, психологтардың ғылыми әдебиеттерін теориялық талдау; модульдік оқыту, модульдік-құзыреттілік тәсілдеме тақырыптары бойынша жинақталған педагогикалық тәжірибені талдау және жалпылау; байқау, әңгімелесу, сауалнама жүргізу, тестілеу, педагогикалық тәжірибе, тәжірибелі-педагогикалық эксперимент, математикалық статистика әдістері негіздері арқылы жүзеге асырылды.

Модульдерді меңгерудегі студенттердің білімі мен білігі бақылаудың әр түрлі әдістерімен анықталды: ауызша сауалнама, жазбаша сауалнама, тестілеу. Қайталаудың бақылау функциясы оқытушыға өз оқушыларының жетістіктері туралы кері байланыс алуға, осы жетістіктердің динамикасын қалыптастыруға, балалардың жеке қасиеттерінің даму деңгейін анықтауға, демек, студенттердің жетістіктерін мемлекет белгілеген білім беру стандарттарына сәйкестендіруге мүмкіндік береді.

Модульдік оқыту технологиясын жүзеге асыру жағдайында колледждерде тестілеу өте маңызды. Сынақ нәтижелері бойынша студенттердің білім деңгейі, білік, дағдылары, олардың белгілі бір жеке қасиеттерінің даму дәрежесі және, демек, табысы немесе, керісінше, белгілі бір оқу кезеңінің сәтсіздігі туралы айтуға болады.

Барлық кезде білім мен біліктерді тексерудің әртүрлі әдістері болды. Тарихи даму барысында формалары, баға қою әдістеру, бақылау шараларын өткізу жиілігі мен оның мазмұны, студенттерге әсер ету шаралары, мотивациялық элементтер және басқа да факторлар өзгерді.

Көптеген жылдар бойы бағалау бір оқушының оқу жетістігін басқа студенттердің жетістігімен салыстыру болып табылды және мұндай бағалау түрінің келесідей кемшін тұстары болды:

– оқушыға, ата-анаға және педагогқа түсінікті оқу жетістіктерін бағалаудың нақты критерийлерінің жоқтығы;

– педагог бағаны әр студенттің нәтижесін оқу жетістігін бағалаудың ортақ бірыңғай критерийіне қарап емес, топтың жалпы білім деңгейіне қарай қояды;

– студенттерге қойылатын баға оқу бағдарламасының жекелеген тараулары бойынша нақты қандай деңгейде білім, білік, дағдыларын игергендігін көрсетпейді, бұл дегеніміз әр студенттің жеке оқу траекториясын анықтауға мүмкіндік бермейді;

– қорытынды баға қояр кезде аралық баға ғана ескеріледі, бұл оқудың соңғы нәтижесін алудың объективті жолы болып табылмайды;

– оқу процесі кезінде студент пен оқытушы арасында оперативті байланыстың жоқтығы студенттің оқуға деген мотивациясына кері әсерін береді.

Осы аталған мәселелерді шешу үшін Т және КББ мекемелерінде оқытудың мақсат, міндеттері және күтілетін нәтижелеріне сәйкес студенттердің оқу жетістіктерін бағалаудың жаңа жүйесін әзірлеп енгізу қажет.

Әдебиеттерге шолу

Кәсіптік даярлау жүйесіндегі модульдік оқытудың мәні жекелеген модульдерден (модульдік бірліктерден) тұратын және де өз ішіне іс-әрекет жоспары, ақпараттар блогы, оқыту мақсатына қол жеткізу бойынша әдістемелік ұсынымдарды біріктіретін жеке бағдарламаны игеру бойынша студенттің өзіндік жұмысына көп қатысты болып келеді. Мұндай жағдайда педагогтың

қызметі бақылау, ақпаратты меңгеру бойынша іс-әрекет координациясына кеңес беру болып табылады.

Әлемдік тәжірибеден модульдік бағдарламаларды құрастырудың әр түрлі әдістемесі мен сызбаларының бар екендігін көреміз. Бірақ та олардың барлығы бірыңғай логикаға бағынады. Бұл логиканың мәні мынада: әрбір бағдарламаның негізі оқыту үрдісі кезінде қол жетуі тиіс және еңбек нарығының талаптарына, яғни мамандық шеңберіндегі қызмет талаптарына сәйкес келетін оқу нәтижелері болуы керек.

Осы кезеңге дейінгі уақыт көрсетіп келгендей кәсіптік колледж түлектері жұмысқа орналасу қиындығын бастан кешірді, кейбір мамандықтар сұранысқа ие болмай оларды мемлекетіміз тарапынан қайта даярлау бағдарламасы бойынша оқытуға тура келді. Осындай өзекті мәселе түйінін шешуде модульдік оқыту жүйесі – жұмысшы кадрлар даярлаудың тиімді, әрі жаңаша тәсілі болып табылады.

Модульдік оқыту арқылы жұмыс беруші талабын қанағаттандыратын кәсіби техникалық кадрлар даярланады және оларды даярлау әлемдік деңгейге дейін көтерілмек. Бұл орайда әлеуметтік серіктестік маңызды рөл атқаруы тиіс, яғни нақты өндіріс мекемесі өзіне қажетті маман даярлауға қызығушылық танытып, атсалысуы тиіс, яғни өзіне қандай құзыреттіліктерді меңгерген маман керектігін білуі тиіс. Соған байланысты модульдік бағдарлама нәтижесі де жұмыс берушінің талаптарына сай құрастырылады. Жұмыс берушілермен ынтымақта болу – студенттердің өндіріске қажетті білім, білік дағдыларын және еңбекке орналасуға деген икемділігін арттыру деген сөз.

Бүгінгі таңда құзыреттілік тәсілдемесінің жетекші тұжырымдамасы «оқу модулі» болып табылады, сонымен қатар белгілі бір кәсіби салада қорытынды құзыреттілік осындай модульдердің жиынтығы және олардың әрқайсысы болашақ кәсіптік қызметтің нақты функциясы (аспектісі) ретінде қалыптасады. Осылайша, Тжәне КББ педагогикасында құзыреттілік тәсілдемесі модульдік-құзыреттілік тәсілдемеге айналады.

Тиісінше, құзыреттілік тәсілдемесі басқа мағынаға ие болады: бұл әрбір жеке студенттің болашақ жұмысына жарамдылығын объективті түрде бағалауға мүмкіндік беретін жүйе, сондай-ақ болашақ жұмысшыларға өз саласын жақсы тану үшін мақсатты оқуды жүзеге асыратын, қызметке сай нақты критерийлерді әзірлеуге мүмкіндік береді (Zhamaliyeva, 2018) [12].

Модульдік-құзыреттілік тәсілдің негізгі қағидасы – жұмыс саласындағы маңызды мақсаттарға бағдарлану.

ТжәнеКББ мекемелеріндегі жұмысшы кадрларды даярлау процесі экономиканың қазіргі және болашақтағы сұраныстарына, еңбек нарығының өзгерісіне тез және уақытылы жауап беру керек, қоғам дамуының жаңа әлеуметтік-экономикалық шарттарында бәсекеге қабілетті және тез бейімделгіш болуы керек. Осыған байланысты адам факторының өндірістік процесс пен қоғамдық өмірде қарқынды дамып келе жатқандығы техникалық және кәсіптік білім берудің мемлекет экономикасына жоғары білікті кадрларды даярлаудағы рөлін жоғарлайды.

Бұл жұмысшы мамандар даярлауға деген жаңаша көзқарас қажеттілігін тудырады. Еліміздің кәсіптік және техникалық білім беру жүйесі өзінің өмір сүру уақытының барлық кезеңдерінде заманының талабына сай маман даярлау жұмысымен шұғылданып келеді. Соның ішінде модульдік оқытудың алатын маңызы зор.

Білікті мамандарды даярлаудың отандық және шетел тәжірибесі біртіндеп білімнің жинақталуын, толығымен алдыңғы кезеңді меңгергеннен кейін келесі кезеңге өтуін, студенттердің өзіндік жұмысын белсенді ететін, оқытудың жеке темпі мен міндетті өзіндік оқыту, өмір бойы оқытуды қамтамасыз ететін модульдік оқыту технологиясының тиімділігін көрсетеді.

Модульдің басты ерекшелігі – оның дербестігі, қандай да бір процесті, құбылысты тәуелсіз бірлік ретінде қарастыра алуы, оның мағыналық түйінделуі. Бірақ, модуль белгілі бір жүйенің (техникалық құрылғы, ұйымдардың) бөлігі болып табылады. Сондықтан, модульге басқа модульдермен, жүйе элементтерімен байланысы да жатады. Модуль іштей дербес, сырттай бағынышты, ол – жүйе онсыз әрекет ете алмайтын маңызды буын. Модульдердің құрылуы үшін негіз болып пәннің жұмыс бағдарламасы пайдаланылады. Модуль пән атымен немесе өзара байланысты тақырыптар блогымен жиі сәйкес келеді. Бірақ, модульде барлығы өлшеніп, бағаланады: тапсырма, жұмыс, студенттердің сабаққа қатысуы, студенттердің бастапқы, аралық және қорытынды деңгейі. Модульде оқыту мақсаты, берілген модульдік оқудың тапсырмалары мен деңгейлері нақты анықталған, оқушының игеретін дағдылары көрсетілген. Модульдік оқытуда барлығы алдын ала бағдарламаланған: оқу материалын игеру тізбектілігі, негізгі ұғымдар, игерілуі

қажет дағдылар мен іскерлік, игеру деңгейі мен игеруді бақылау. Модульдер саны пәннің өз ерекшелігіне, сонымен қоса оқытудың сәйкес жиілік бақылауына байланысты.

Модульдік оқытудың мақсаты мазмұны бойынша да, сонымен қатар адамның дәл қазіргі кездегі сұраныстарын қанағаттандыруға кепілдік беретін және де жаңа, кейіннен пайда болуы мүмкін қызығушылықтарын анықтайтын оқытуды ұйымдастыру бойынша білім беру құрылымдарын жасап шығару болып табылады.

Модульдік-құзыреттілік тәсілдеме жағдайында еңбек нарығының талаптарын көрсететін белгілі бір еңбек функциясының орындалуын қамтамасыз ететін құзыреттілікті қалыптастыру шеңберінде дағдылар мен білімнің кешенді дамуы бөлек бір модуль шеңберінде жүзеге асырылады (мамандық бойынша білім беру стандартының ажырамас бөлігі ретінде немесе білім беру мекемесінің білім беру бағдарламалары).

Бұл модульдік-құзыреттілік тәсілдеме қазақстандық оқу орындарында қолданылатын дәстүрлі блоктық-модульдік тәсілінен ерекшеленеді.

Модульдік-құзыреттілік тәсілдеменің дамуы үшін қазіргі заманғы қазақстандық білім беру теориясы мен практикасына келесі ерекшеліктер тән: негізгі және кәсіби құзыреттіліктерді дамытуға баса назар аудару ғылым мен білімдегі перспективалық бағыт болып табылады; модульдік-құзыреттіліктік тәсілдеме идеясы ТжәнеКББ жүйесінде ең қарқынды дамып келеді және мектептің немесе ЖОО-ның оқу процесінен гөрі орта техникалық және кәсіптік білім беру мекемесінің оқу процесіне бейімделген; құзыреттілік тәсілдемесі білім мазмұнының құрылымдауда – «білімнен» «қызметтің тәсіліне» көшуді білдіреді.

Оқыту мен білім берудегі халықаралық тенденцияларының бірі – жалпы оқыту жоспары тізбектелген бөлімдерге (модульдерге) бөлінген модульдік білім беру бағдарламасының жобасын дайындау болып табылады. Әрбір бөлімнің әрқайсысын оқып, бағалап сертификаттауға болады.

Біз осы зерттеу жұмысын жүргізу барысында модульдік-құзыреттілік тәсілдеменің ТжәнеКББ мекемелерінде қолданылу мүмкіндігін зерттеу мақсатында *Қарағанды технология және сервис колледжінде эксперименттік жұмыстар жүргіздік*. Жалпы алғанда эксперименттік жұмысқа барлығы 102 студент және 12 оқытушы қатысты. Оқу әрекеті тиімділігінің өзгерісін

сандық көрсету үшін әрқайсы 23-26 студенттен құралған бақылау және эксперименттік топтар алынды.

Бақылау тобы ретінде «Тігін өндірісі және киімді модельдеу» мамандығының Ш9-15-1 (26 студент) мен Ш9-15-2 топтары (26 студент) алынды. Бұл топтар бітіруші топтар болып саналады, оқу мерзімдері 2 жыл 10 ай. Ал эксперименттік топ ретінде Ш11-17-1 (25 студент) мен Ш11-17-2 (25 студент) топтары алынды. Бұл топтар 10 айлық оқу мерзімі бойынша, 11 сыныптан кейін келген бітіруші топтар болып саналады. Бұл топ жалпы колледж бойынша да эксперименттік топ болып саналады. Себебі, дуальды оқыту бойынша білім алады және оқу бағдарламалары модульдік технология негізінде түзілген. Сондықтан біздің экспериментімізге сәйкес келді.

Бізге ең алдымен эксперименттік топтың модульдік оқыту жағдайында білім алулары керек болды. Біз эксперименттік топ пен бақылау топтарын таңдаған кезде екі топта студенттердің білімі мен оқу әрекеттерінің алғашқы даму деңгейлерінің тең дәрежеде болуына мән бердік. Осы мақсатта студенттердің оқу деңгейлерін есептедік. Пән бойынша эксперименттік және бақылау топтары студенттерінің оқу деңгейлері формула бойынша есептелді:

$$COД = x + 0.64y + 0.36z \times 100N \quad (1)$$

бұл жерде, N – топтағы жалпы студент саны, x – топтағы «5»-тік бағаға оқитын студенттер саны, y – топтағы «4»-тік бағаға оқитын студенттер саны, z – топтағы «3»-тік бағаға оқитын студенттер саны.

Студенттердің оқу деңгейлерін есептегеннен кейін эксперимент өткізбес бұрын эксперименттік топ пен бақылау топтарындағы студенттердің оқу деңгейлерін шамамен бірдей екенін білдік (72,4% – эксперименттік топ студенттері, ал 73,1% – бақылау тобы студенттерінің оқығандық деңгейлері). Бұл дегеніміз эксперименттік таңдаудың салыстырмалы және біртекті болғандығын білдіреді.

Нәтижелер

Эксперименттің сәтті және тиімді жүзеге асырылуы үшін біз келесідей жұмыстарды атқардық: қажетті ғылыми-педагогикалық дерек көздерін зерттедік, материалдарды жинақтадық, эксперименттік топтың жұмыс оқу бағдарламаларына сараптама жасадық, модульдік

бағдарламаны ақпараттық қамтамасыз еттік, модуль бойынша бақылау – өлшеу материалдар дайындадық, кері байланыс пен рефлексия жүйесін ұйымдастырдық және дер кезінде түзетулер енгізіп отырдық. Оқу-әдістемелік құжаттама тізімін қалыптастыру бойынша жұмыс және бақылау-бағалау жүйесін әзірлеу кезінде біз проблемалық оқыту, бағдарламалық оқыту және тестілеу әдістерінің принциптеріне жүгіндік.

Эксперименттік және бақылау топтарында студенттер арасында сауалнама жүргізілді. Бұл экспериментке дейін және одан кейін студенттердің оқуға ынталану себептерін анықтауға мүмкіндік берді. Бұл әдісті диагностикалау үшін Л.В. Жарованың әдістемесі қолданылды (Жанпейсова, 2002) [18]. Бұл әдістеме бойынша студент білім алуға үш түрлі көрсеткіш бойынша ынталанады: «білім алу», «мамандық таңдау», «ата-анасынан мақтау есту».

Сауалнама нәтижесі эксперимент басында эксперименттік топ студенттері де, бақылау тобы студенттері де «ата-аналарынан мақтау есту» үшін оқуға ынталанды. «Білім алу» үшін оқуды олар екінші орынға қойды. «Мамандық таңдау» үшін, яғни жақсы маман иесі болу үшін оқуды соңғы орынға қойды. Эксперименттік жұмыс аяқталғаннан кейін, біз құрастырған модель бойынша білім алған эксперименттік топ студенттерінің «оқуға деген мотивациялары» 32,5%-ға өсті. Ал бақылау тобында көрсеткіштер сәл жақсарғанымен, жалпы алғанда өзгеріссіз деуге келеді.

Осылайша, алынған нәтижелердің негізінде модульдік оқыту технологиясы бойынша оқитын студенттердің саналы түрде білім алатындығын көруге болады. Эксперимент жүргізгеннен кейін бақылау және эксперименталдық топтардағы студенттердің оқу деңгейі өзгерді. Ол модульдік оқыту технологиясы бойынша оқитын топта жоғарылады және бақылау тобындағы 75,6%-дан айырмашылығы 83,5% құрады.

Қазіргі заманғы педагогикалық басылымдар мен ғылыми журналдарға сүйенсек, бүгінгі білім берудің өзекті мәселелерінің бірі оқушының мұғалімнің минималды көмегімен білімді өз бетімен игеруі және жұмыс жасай білуі, өз білімін бағалай алуы. Біз осы аталған талаптарды жұмыс кезінде есепке алуға талпыныс жасадық.

Жалпы алғанда, модульдер оқу жоспарын құруға икемді негізді қамтамасыз етеді және оларды құзыреттілікке негізделген стандарттарды қолдану арқылы біріктіруге болады, мұндағы стандарт оқу модуліне ауысады.

1960 жылдардан бастап қолданып келе жатқан шведтік Lernia ұйымымен жасалған модульдік жүйе кәсіптік білім беру бағдарламаларының реформаларына бейімделіп, кең қолданысқа ие. Lernia моделі кәсіптік оқыту бағдарламасы мен еңбек нарығының байланысы үшін тізбектелген және көлемді жүйені құру үшін функционалдылық бағытымен біріктірілген (Лебедев, 2005) [5].

Наттепоп және Lernia 2001 жылдан бастап кәсіптік білім беру реформаларымен айналысатын халықаралық жобаларда бірге жұмыс істейді.

Құзыреттілікке негізделген модульдік оқыту бағдарламалары құрылымдау үшін Швецияда кәсіптік білім беру мен оқытуда көп жыл бойы қолданылды және Lernia (бұрынғы атауы – АМУ және АтиСтирреп) бұл облыста бірінші қолданылғандардың бірі болды. Қазіргі таңда Lernia – Швецияда үлкендерді қайта даярлау мен оқыту бойынша білім беру саласында қызмет көрсетулерді ұсынатын үлкен құрылым болып табылады. Оның штаты мемлекет бойынша 100 жерде 2000-нан астам қызметкерді құрайды.

1980 жылдардың соңында Lernia құзыреттілікке негізделген «Industri teknisk Utbildning» (ITU)/Индустриалды-техникалық оқыту (ИТО) деп аталатын модульдік оқытудың жана құрылымын ойлап шығарды. Бұл құрылымды одан кейін Ларс Андерссон пен Боб Мансфилд дамытты. Функционалды талдау мен ИТО құрылымын біріктіру – құзыреттілікке негізделген Стандарттардың бүтін құрылымының негізін құрады.

Бұл әдістеме 2003 жылдан бастап Орталық Азия, Сербия, Ресейде, ЕБФ-ның халықаралық жобаларының шегінде сәтті бейімделген халықаралық еңбек нарығының сұранысына сәйкес келу үшін ЕБФ-мен түрлендірілген болатын.

Жоғарыда біз жалпы модульдік оқытудың жұмысшы кадрлардың даярлығын жетілдірудегі маңызын қарастырдық. Ендігі ретте біз модульдік оқытудың заманауи өзгерісі және зерттеу тақырыбына байланысты негізгі ұғым болып табылатын «модуль», «құзыреттілік», «тәсілдеме» ұғымдарына контент-талдау жасаймыз. Ал контент-талдауды жүзеге асыру барысында әр ұғым бойынша жалпы және негізгі кілттік сөздерді анықтаймыз. Содан кейін негізгі кілттік сөздер негізінде «модуль» – «құзыреттілік» – «тәсілдеме» – «модульдік-құзыреттіліктік тәсілдеме» ұғымына шығамыз. Келтірілген деректерді контент-талдау соңында өзіндік сызба түрінде ұсынамыз.

Модульдік оқытудың негізін салушылардың бірі Дж. Рассел «модульді» оқу материалының концептуалды бірлігін қамтитын және оқушы тұлғалардың іс-әрекеті алдын ала белгіленген оқу пакеті деп анықтайды (Russell, 1974) [10].

Боб Мансфилд, Герман Шмидт және Ларс Андерсондардың пікірінше, модуль – студентке нақты анықталған мақсатқа жетуге көмектесу үшін арналған оқу іс-әрекетінің жоспарланған түрінің жеке, тәуелсіз бірлігі (Goldschmid, 1973) [2].

Г. Оуенс модульдің құрамына педагог, оқушылар, оқытушы мен оқушыларға жекелеп оқыту мен олардың өзара қарым-қатынасын жүзеге асыруға көмектесетін оқу материалы мен құралдарының тұйық білім беру кешені деп түсінген (Owens, 1970) [6].

Заманауи зерттеуші П.А. Юцявечене модульді «Алға қойған дидактикалық мақсаттарға жетуді қамтамасыз ететін, өз ішіне оқу материалының логикалық аяқталған бірлігін, іс-әрекеттердің мақсатты бағдарламасын және әдістемелік басқарманы біріктіретін ақпарат блогы», – деп анықтайды (Raven, 2001) [9].

Т.И. Шамованың сипаттауы бойынша «Модуль – бұл функционалды мақсатты түйін: оқыту мазмұны мен оны игеру технологиясы. Осылайша, модуль іс-әрекеттің мақсатты жоспарынан («функционалдылық»), ақпарат банкінен («оқыту мазмұны») және қойылған дидактикалық мақсаттарға жету бойынша әдістемелік басқарудан («технология») тұрады» (Жанпейісова, 2002) [18].

Модуль дегеніміз – белгілі жүйенің ішіндегі бөліктердің өзара жинақталған дербес топтамасы (С.И.Ожегов) (Лебедев, 2005) [5].

Модульдік оқыту жүйесінде орталық түсінік «модуль» түсінігі болып табылады. ЮНЕСКО-ның анықтамасына жүгінсек, модуль – «тыңғылықты танысу мен жаттығуларды өз жылдамдығымен тізбектеп оқып-білу жолымен бір білікті немесе біліктер тобын игеру мақсатымен жекелеп немесе топпен оқып-білуге арналған тұйықталған оқыту пакеті» (Yutsyavichene, 1989) [11].

«Модуль» (латынша Modul) түсінігінің этимологиясы мен семантикасы: функционалды түйін (Анисимов, 2004) [13].

Біз жоғарыда шетелдік және ресейлік педагог-ғалымдардың «модуль» түсінігіне берген анықтамаларын қарастырдық. Ал Қазақстанда Ж.А. Караевтің, Ә. Жүнісбектің, М.М. Жанпейісованың және т.б.ғалымдардың модульдік оқыту технологиялары белсенді түрде

қолданылуда. Енді осы аталған қазақстандық педагогтардың берген анықтамаларына жүгінейік.

М.М. Жанпейісова: «Модуль» дегеніміз – іс-әрекеттің мақсатты бағдарламасы белгілеген деңгейіне (жоспарланған алдағы нәтиже) жету үшін сұрыпталған, дидактикалық өңделген білім, білік, дағдының белгілі мазмұнының бірлігі және оның әдістемелік нұсқауы немесе аяқталған оқу ақпараты болып табылатын модульдік бағдарламаның негізгі құралы. Басқаша айтқанда, адамның өзіндік дамуының шамасы. Жалпы «модуль» сөзі «оқытудың мазмұны мен технологиясын» білдіреді. «Модуль мазмұны» өзіндік мағына беретін оқу материалының көлемі ретінде ұсынылады» (Жанпейісова, 2002) [18].

Ж.А. Караев: «Модуль – оқу мазмұны мен технологияны біріктіріп тұрған мақсатты функционалды байланыстырушы» (Болотов, Сериков, 2003) [15].

Ә. Жүнісбектің анықтамасы бойынша модуль дегеніміз – ірі блок, бөлінген, яғни оқу материалдарын, бөлшекке, блоктарға бөліп беру (Жанпейісова, 2002) [18].

Ендігі кезекте «құзыреттілік» ұғымы бойынша авторлық анықтамаларға тоқталайық.

«Құзыреттілік» соңғы кездері педагогикалық әдебиеттерде білімді қолданудың ақырғы нәтижесі ретінде қарастыруда. Оқу процесіндегі құзыреттілік студенттердің білімі мен тәжірибесін, дағдылары мен біліктіліктерін белгілі бір мәселені шешуде қолдануы болып табылады. Жалпы құзыреттілік ұғымының білім беру саласына ену жайындағы дерекнамалар негізінде мәліметтер шашыраңқы. Мысалы, «құзыреттілік» түсінігі білім беру саласында 1960-1970 жылдарда шетел әдебиеттерінде, ал 1980 жылдар соңында отандық ғылыми әдебиеттерде кездеседі.

«Құзыреттілік» терминін ХХ ғасырдың ортасында американдық ғалым Н. Хомский енгізген болатын, бастапқыда ол ана тілінде нақты тілдік қызметті орындау үшін қажет қабілеттіктер деген түсінік берді (Raven, 2001) [9].

Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігінде: құзыретті ұғымына «хабардар, жетік, терең білетін» деп, ал құзыреттілік «хабардарлық, міндет, қызмет бабы» деп анықтама берілген (Жанпейісова, 2002) [18].

Н. Кузьмина, А. Маркова, К. Махмурян бойынша: «Құзыреттілік – білім, білік ұғымдары арқылы анықталатын тұлғаның жеке қасиеті» (Болотов, Сериков, 2003) [15].

Дж. Равен, Р. Уайт, Х. Хершген бойынша: «Құзыреттілік – тұлғаның белгілі бір сала бойынша ерекше қабілеті» (Raven, 1987) [8].

Б. Тұрғынбаева: «...өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын – құзыреттілік деп атаймыз» (Құдайбергенова, 2008) [19].

Н. Кузьминаның көзқарасы бойынша «Құзыреттілік» дегеніміз педагогтің басқа бір адамның дамуына негіз бола алатын білімділігі мен абыройлылығы» (Петрова, 2007) [21].

Ш. Таубаева: «Құзыреттілік – ол тұлғаның оқыту мен әлеуметтену процестері барысында меңгерген білім мен тәжірибеге негізделген, оның жалпы қабілеті мен іс-әрекетке даярлығы ретінде айқындалатын, тұлғаның кіріктірілген қасиеті» (словарь, 2019) [20].

К. Құдайбергенова: «Құзыреттілік» ұғымы – соңғы жылдары педагогика саласында тұлғаның субъектілік тәжірибесіне ерекше көңіл аудару нәтижесінде ендіріліп отырған ұғым. Құзыреттіліктің латын тілінен аудармасы «competens» белгілі сала бойынша жан-жақты хабардар білгір деген мағынаны қамти отырып, қандай да бір сұрақтар төңірегінде беделді түрде шешім шығара алады дегенді білдіреді» деп көрсетеді (Құдайбергенова, 2008) [19].

С.М. Вешнякованың «Кәсіптік білім беру» сөздігінде: «Құзыреттілік (латын сөзі) competens-қабілетті, қатысты деген мағынада. Белгілі бір саланың тұлғаларының білімінің, білігінің, тәжірибесінің сәйкестігінің мөлшері» деген анықтама берілген.

А.В. Баранниковтің айтуынша: «Құзыреттілік дегеніміз өз бетінше іске асырылатын қабілеттілік, ол оқушының алған білімдеріне, өмірдегі тәжірибелеріне, құндылықтарына негізделеді» (Губницкая, 2011) [17].

Г.М. Коджаспирова: «Құзыретті педагог болу үшін, белгілі бір педагогикалық іскерлікті меңгеру керек», – деген (Петрова, 2007) [21].

Дж. Равен «құзыреттілік» терминіне жеке тұлғаның көп қасиеттерін топтайтын ұғым деген анықтама береді (Raven, 2001) [9].

Жалпы алғанда негізінде білім берудегі құзыреттілік тәсілді жүзеге асырудың төрт аспектісін ажыратады: түйінді құзыреттер; жалпыланған және қолданбалы пәндік біліктіліктер; біліктіліктер; өмірлік дағдылар.

«Құзыреттілік» ұғымы төмендегі құзыреттерді қамтиды: шектеулер мен ұйғарымдарды ескере отырып әрекет етуге қабілеттілік; білім мен білікті тиімді пайдалану; құнды

бағдарлар, дәлелдер, қарым-қатынас; қандай да бір сала бойынша білім мен тәжірибе; белгілі бір мәселелер шегінде хабардар болу; кәсіби шеберлік, креативтілік деңгейі; міндеттерді шешуді қамтамасыз ететін қасиет.

Сонымен, оқытудағы құзыреттілік тәсіл білім беру нәтижесі ретіндегі оқыту сапасын қамтамасыз етеді, ал ол өз кезегінде кешенді әдіс-тәсілдерді жүзеге асыруды, оқыту сапасын бағалаудың біртұтас жүйесін құруды талап етеді. Құзыреттілік ұғымы «білім», «білік» және «дағды» сияқты ұғымдарды қамтиды. Бірақ бұл ББД-ның жаңаша жай ғана жиынтығы емес. Құзыреттілік оқыту нәтижесін (білім және білік) ғана емес, сонымен бірге ол оқушылардың шығармашылық іс-әрекет тәжірибесі мен құндылық бағдарларының жүйесін де көрсетеді. Құзыреттілік – бұл алынған білімдер мен біліктерді іс-жүзінде, күнделікті өмірде қандай да бір практикалық және теориялық мәселелерді шешуге қолдана алу қабілеттілігі. Ол, ең әуелі мектептегі оқыту үрдісінде қалыптасады. Сонымен, оқытудағы құзыреттілік тәсіл білім беру нәтижесі ретіндегі оқыту сапасын қамтамасыз етеді, ал ол өз кезегінде кешенді әдіс-тәсілдерді жүзеге асыруды, мектептегі оқыту сапасын бағалаудың біртұтас жүйесін құруды талап етеді.

Енді «тәсілдеме» түсінігіне келетін болсақ, орыс тілінде «подход», бұл терминнің қазақ тілінде қолданылуында көп шашыраңқылықты байқадық, орыс тілінен тікелей аударып немесе әр автор өз нұсқасын қолданып келеді (келіс, тәсіл, көзқарас). Егер орыс тілінен тікелей аударсақ, «подход» – «келіс» болады. Бірақ «келіс» сөзі бұл терминнің қазақ тілінде мәнін ашпайды, «келісім-шарт» немесе «бір нәрсені мақұлда, келіс» деген сияқты бұйрық мағынасындағы сөз болып естіледі. Сонымен қатар бұл терминді «тәсіл» деп те қолданып жүр, бірақ «тәсіл» сөзі термин мағынасын ашқанымен де, «тәсіл» – «способ» (бір нәрсені жүзеге асыру үшін қолданылатын іс-қимылдар жүйесі), ал «метод» – «әдіс» (нақты бір міндетті шешуге арналған әрекетті практикалық не теориялық тұрғыдан игерудің біршама біркелкі операцияларының жиынтығы).

Кейінгі жылдары қазақ тіліндегі ғылыми әдебиеттерде «тәсілдеме» мағынасында, орысша-қазақша сөздіктерде де осы аудармасында қолданылып жүр (Құсайынов, 2007) [22]. Біз де «тәсілдеме» сөзі «подход» терминінің қазақ тіліндегі педагогикалық мәнін ашады деп

ойлаймыз. Енді осы түсініктің контент-талдауын келтірсек. Бұл жағдайда біз көбінесе, шетел және ресейлік ғалымдардың анықтамаларына жүгіндік.

О.В. Губницкая: «Педагогикалық тәсілдеме – мұғалімнің оқушыға әсер ету үшін ұйымдастырған процесінің ғылыми негізделген сипатты таңдауы» (Губницкая, 2011).

В.А. Слостенин «тәсілдеме» терминін оқыту мен тәрбиелеудің стратегиясын анықтайтын принциптер жиынтығы деп көрсетеді (Құсайынов, 2007) [22].

«Қазіргі заманғы білім беру процесі: педагогиканың негізгі түсініктермен терминдері» терминологиялық сөздігінде «Тәсілдеме» – педагогиканың оқу-тәрбие процесінде мұғалім оқушылармен қарым-қатынас жасау принципі» деп анықтама беріледі (Құсайынов, 2007) [22].

«...Тәсілдеме оқыту әдістемесіндегі негізгі категориялардың бірі болып табылады, оқыту әдістері мен тәсілдерін таңдауға негіз болатын оқыту жүйесінің компоненті...» (Бекаревич, 2012) [14].

«Оқыту тәсілдемесі» терминін ағылшын әдіскері А. Энтони 1963 жылы енгізді. Ол тәсілдемені «зерттеуші зерттеу мәселесінің табиғатына қатысты қолданады және ол мәселені шешу жолдарына байланысты» (Goldschmidt, 1972) [3].

А.Н. Шукин «Тәсілдеме – тәжірибеде оқытудың жетекші, басым идеясын нақты стра-

тегия түрінде және оқытудың бір немесе бірнеше әдісімен жүзеге асыру» (Беспалько, 1989) [1].

Жалпы және әлеуметтік педагогиканың терминдері сөздігінде «Тәсілдеме – оқушыны қандай да бір нәрсені оқып-білуіне әсер ету» деп қысқаша анықтама берілген екен.

О.С. Анисимов құрастырған «Стратегтердің методологиялық сөздігінде» «Тәсілдеме – белгілі бір ұғым негізінде зерттеу жүргізгенде әдістерді таңдау үрдісі» деп көрсетіпті (Анисимов, 2004) [13].

Тәсілдеме – әдіс, принцип, оқыту жүйесі, оқытудың мақсат, міндеттері сияқты негізгі әдістемелік категориялардың бірі. Ол оқыту процесін шарттайды. (И.Л. Бим, М.В. Ляховицкий) (2019) [23].

Тәсілдеме – оқыту әдісін таңдауға, пәннің мақсатына жетуге деген стратегияны жүзеге асыратын әдістеменің базистық категориясы (Петрова, 2007) [21].

Тәжірибелік психолог сөздігінде «Тәсілдеме – бір істі жүргізуге, зерттеуге ынталандыратын әдіс-тәсілдер жиынтығы» (Кусаинов, 2007) [22].

Біз жоғарыда модульдік оқыту технологиясының негізгі түсінігі «модульдік-құзыреттілік тәсілдеме» ұғымына авторлық анықтама бердік. Оны жүзеге асыру үшін беру мақсатында «модуль», «құзыреттілік», «тәсілдеме» ұғымдарына дереккөздер бойынша авторлардың берген анықтамалары негізінде контент-талдау жасадық (1-кесте).

1-кесте – «Модульдік-құзыреттілік тәсілдеме» терминінің контент-талдауы

Модуль» ұғымы бойынша анықтамалар	«Құзыреттілік» ұғымы бойынша анықтамалар	«Тәсілдеме» ұғымы бойынша анықтамалар
1	2	3
Модуль – оқу материалының концептуалды бірлігін қамтитын және оқушылардың іс-әрекеті белгіленген оқу пакеті (Russell, 1974).	Құзыреттілік – тұлғаның ана тілінде нақты тілдік қызметті орындау үшін қажет қабілеттіктер (Raven, 2001) [9].	Тәсілдеме – педагогиканың оқу-тәрбие процесінде мұғалім оқушылармен қарым-қатынас жасау принципі (Құсайынов, 2007) [22].
Модуль – студентке нақты анықталған мақсатқа жетуге көмектесу үшін арналған оқу іс-әрекетінің жоспарланған түрінің жеке, тәуелсіз бірлігі (Goldschmidt, 1973)	Құзыреттілік – білім, білік ұғымдары арқылы анықталатын тұлғаның жеке қасиеті (Жанпейісова, 2002) [18].	Тәсілдеме – белгілі бір ұғым негізінде зерттеу жүргізгенде әдістерді таңдау үрдісі (Термин., 2019) [23].
Модуль – «тыңғылықты танысу мен жаттығуларды өз жылдамдығымен тізбектеп оқып-білу жолымен бір білікті немесе біліктер тобын игеру мақсатымен жекелеп немесе топпен оқып-білуге арналған тұйықталған оқыту пакеті (Owens, 1970) [6].	Құзыреттілік – ол тұлғаның оқыту мен әлеуметтену процесері барысында меңгерген білім мен тәжірибеге негізделген, оның жалпы қабілеті мен іс-әрекетке даярлығы ретінде айқындалатын, тұлғаның кіріктірілген қасиеті (Головин, 1978) [16].	Тәсілдеме оқыту әдістемесіндегі негізгі категориялардың бірі болып табылады, оқыту әдістері мен тәсілдерін таңдауға негіз болатын оқыту жүйесінің компоненті (Құсайынов, 2007) [22].

Модуль – алға қойған дидактикалық мақсаттарға жетуді қамтамасыз ететін, өз ішіне әдістемелік басқарманы біріктіретін ақпарат блогы (Raven, 2001) [9].	Құзыреттілік – өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуы (Raven, 1987b) [8].	Тәсілдеме зерттеуші зерттеу мәселесінің табиғатына қатысты қолданады және ол мәселені шешу жолдарына байланысты (Құсайынов, 2007) [22].
Модуль – бұл функционалды мақсатты түйін: оқыту мазмұны мен оны игеру технологиясы (Жанпейісова, 2002) [18].	Құзыреттілік дегеніміз – педагогтің басқа бір адамның дамуына негіз бола алатын білімділігі мен абыройлылығы (Құдайбергенова, 2008) [19].	Тәсілдеме – әдіс, принцип, оқыту жүйесі, оқытудың мақсат, міндеттері сияқты негізгі әдістемелік категориялардың бірі [23].
Модуль дегеніміз – белгілі жүйенің ішіндегі бөліктердің өзара жинақталған дербес топтамасы (Lebedev, 2005) [5].	Құзыреттілік – тұлғаның арнайы бір сала бойынша ерекше қабілеті (Петрова, 2007) [21].	Тәсілдеме – оқушыны қандай да бір нәрсені оқып-білуіне әсер ету (Петрова, 2007) [21].
Модуль – құрамына педагог, оқушылар, оқытушы мен оқушыларға жекелеп оқыту мен олардың өзара қарым-қатынасын жүзеге асыруға көмектесетін оқу материалы мен құралдарының тұйық білім беру кешені (Yutsyavichene, 1989) [11].	«Құзыреттілік» ұғымы – соңғы жылдары педагогика саласында тұлғаның субъектілік тәжірибесіне ерекше көңіл аудару нәтижесінде ендіріліп отырған ұғым [20].	Тәсілдеме – тәжірибеде оқытудың жетекші, басым идеясын нақты стратегия түрінде және оқытудың бір немесе бірнеше әдісімен жүзеге асыру (Құсайынов, 2007) [22].
Модуль – функционалды түйін (Zhamaliyeva, 2018) [12].	Құзыреттілік дегеніміз – хабардарлық, міндет, қызмет бабы [19].	Тәсілдеме – оқыту мен тәрбиелеудің стратегиясын анықтайтын принциптер жиынтығы (Петрова, 2007) [21].
Модуль дегеніміз – іс-әрекеттің мақсатты бағдарламасы белгілеген деңгейіне (жоспарланған алдағы нәтиже) жету үшін сұрыпталған оқу мазмұнының бірлігі (Жанпейісова, 2002) [18].	Құзыреттілік дегеніміз – өз бетінше іске асырылатын қабілеттілік, ол оқушының алған білімдеріне, өмірдегі тәжірибелеріне, құндылықтарына негізделген қасиеттер (Губницкая, 2011) [17].	Педагогикалық тәсілдеме – мұғалімнің оқушыға әсер ету үшін ұйымдастырған процесінің ғылыми негізделген сипатты таңдауы (Бекаревич, 2012) [14].
Модуль – оқу мазмұны мен технологияны біріктіріп тұрған мақсатты функционалды байланыстырушы (Болотов, 2003) [15].	Құзыреттілік – белгілі бір саланың тұлғаларының білімінің, білігінің, тәжірибесінің сәйкестігінің мөлшері (Петрова, 2007) [21].	Тәсілдеме – бір істі жүргізуге, зерттеуге ынталандыратын әдіс-тәсілдер жиынтығы (Термин., 2019) [23].
Модуль дегеніміз – ірі блок, бөлінген, яғни оқу материалдарын, бөлшекке, блоктарға бөліп беру (Жанпейісова, 2002) [18].	Құзыреттілік – педагогтың белгілі бір педагогикалық іскерлікті меңгеруі (Raven, 2001) [9].	Тәсілдеме – оқыту әдісін таңдауға, пәннің мақсатына жетуге деген стратегияны жүзеге асыратын әдістеменің базистық категориясы (Goldschmidt, 1972) [3].
Жалпы кілттік сөздер		
оқу бірлігі, оқу пакеті, тәуелсіз бірлік, тұйық білім беру кешені, білім, білік, дағды, ақпарат блогы, дербес топтама, оқу түйіні, негізгі құрал, оқу блогы.	қызметті орындау үшін қажет қабілеттіктер, болашақ жұмысында кәсіби мәселені шеше білуі, білім мен тәжірибені қолдана білу, оқу нәтижесі	оқу принципі, мәселені шешу жолдары, әдістемелік категория, оқыту жүйесінің компоненті, әдіс-тәсілдер жиынтығы
Негізгі кілттік сөздер		
оқу бірлігі, оқу блогы, білім, білік және дағды	болашақ жұмысында кәсіби мәселені шеше білуі, оқу нәтижесі	әдіс-тәсілдер жиынтығы, мәселені шешу жолдары
Әр ұғым бойынша авторлық анықтама		
Модуль дегеніміз – оқытудың мақсат, міндеттеріне, білім, білік, дағдыны қалыптастыру мазмұнына қарай бөлінген модульдік бағдарлама блогы	Құзыреттілік дегеніміз – студенттердің меңгерген білім, білік, дағдыларын болашақ жұмысында дұрыс қолдана білуі	Тәсілдеме дегеніміз – студенттерді оқытуға ынталандыратын, оқытудың әдіс-тәсілдерінің жүйесі
Негізгі ұғым бойынша авторлық анықтама		
Модульдік-құзыреттілік тәсілдеме – оқу нәтижесі студенттің болашақ жұмысына жарамдылығы, яғни жұмыс беруші талабын қамтамасыз етуі болып табылатын бағдарланған модульдік-блоқтық әдіс-тәсілдер жиынтығы		

Контент-талдауды жасау реттілігі келесідей болды: 1) жалпы кілттік сөздерді анықтау; 2) негізгі кілттік сөздерді анықтау; 3) «Модуль» ұғымына анықтама беру; 4) «Құзіреттілік» ұғымына анықтама беру; 5) «Тәсілдеме» ұғымына анықтама беру; 6) «Модульдік-құзіреттілік тәсілдеме» терминіне анықтама.

Дискуссия

Жалпы модульдік оқыту технологиясы дарап оқыту принциптеріне негізделгендіктен өнеркәсіпте жұмыс беруші талаптарына сай жұмыс жасап және оқу мекемесінде сол талаптар бойынша құзіреттілікті меңгеретін, яғни дуалды оқыту технологиясымен оқитын студент жеке бағдарлама бойынша өз бетімен жұмыс істеуге мүмкіндік алады.

Бүгінде жұмыс берушілердің бағыты да еңбек нарығына сәйкес бейімделіп, әлемдік тәжірибелер негізінде өз кәсіптерін әрбір бес жыл сайын өзгертіп отыру қажеттігі туындап отыр. Яғни, жұмысшы кадрлардың қажетті мамандықтары да өзгеріп отыратындықтан, кәсіптік және техникалық білім беретін оқу орындары да қазіргі еңбек нарығына бейімделген жаңа бағдарламалар негізінде жұмысшы кадрларды дайындауы қажет.

Ал енді оқытудың модульдік-құзіреттілік жүйесінің артықшылығы – мамандық бойынша бір ғана сертификат емес – бірнеше сертификат алып, жұмысшы кадрлармен тепе-тең тәжірибе жинақтай отырып, жұмыстың түрін таңдау мүмкіндігіне ие болады.

Яғни, колледждегі оқу бағдарламалары бойынша бірінші курста толығымен жалпы білім беретін пәндер бойынша курстарын аяқтап, екінші курстан бастап кәсіптік білім беретін пәндермен қоса арнайы пәндердің тақырыптары модульдерге бөліну арқылы оқытылып, әр деңгей бойынша шеберханада және жұмыс берушілердің кәсіпорында тәжірибені (практикалық жұмыс) де бірден өтетін болады. Яғни, екінші курсты аяқтағанда білімгер мамандығы бойынша бір сертификатқа ие болып, жаз мезгілінде таңдаған мамандығы бойынша уақытша жұмысқа кірісіп кетуіне мүмкіндік туындап отыр. Ал оқытушыларға келетін болсақ, заманауи талаптарға сәйкес, колледждегі әрбір оқытушы бекітілген типтік бағдарламаларға өзгерістер енгізу арқылы, бұған дейін оқу ісі жөніндегі маманның атқарып келген оқу жоспарын құру міндетін – қарапайым арнайы пән

оқытушылары да атқаратын болады. Яғни, әрбір мамандық бойынша модульдік деңгей негізгі мамандықтың арнайы пәндеріне сәйкестендіріліп құрастырылатын болады. Демек, кәсіптік және техникалық білім беретін заманауи бағыттағы оқытушы техникалық (компьютер, интерактивті тақта, проектор және т.б.) мүмкіндіктерді толық меңгерген, жұмысшы оқу жоспарын, келешекке арналған (перспективалық) жоспарды әзірлеу құзіреттерін меңгерген білікті, әрі жан-жақты маман болуы тиіс.

Қорытынды

Бүгінде әлем деңгейіндегі жұмысшы кадрларды даярлаудың тиімді жолдарын қарастырып, техникалық және кәсіптік білім беруді жаңғырту бойынша жұмыстарды жүргізу керектігі басты мәселелердің бірі. Осы орайда модульдік оқыту технологиясының тиімділігі еш күмән туғызбайды, тиімділігі әлемдік тәжірибемен дәлелденген (Ұлыбритания, Голландия, АҚШ және т.б.), сонымен қатар ол эксперимент шеңберінде дәлелін тапты. Тек осы оқыту жүйесін еліміз жұмысшы кадрлар даярлау шеңберінде қолданысқа сәтті енгізе білу керек, – деген пікірдеміз.

Модульдік оқыту арқылы жұмыс беруші талабын қанағаттандыратын кәсіби техникалық кадрлар даярланады және оларды даярлау әлемдік деңгейге дейін көтерілмек. Бұл орайда әлеуметтік серіктестік маңызды рөл атқаруы тиіс, яғни нақты өндіріс мекемесі өзіне қажетті маман даярлауға қызығушылық танытып, атсалысуы тиіс, яғни өзіне қандай құзіреттіліктерді меңгерген маман керектігін білуі тиіс. Соған байланысты модульдік бағдарлама нәтижесі де жұмыс берушінің талаптарына сай құрастырылады. Жұмыс берушілермен ынтымақта болу – студенттердің өндіріске қажетті білім, білік дағдыларын және еңбекке орналасуға деген икемділігін арттыру деген сөз.

Енді алдағы уақытта дуалды оқыту жүйесінен басталған осы жаңашылдық модульдік-құзыреттілік тәсілдеме арқылы оқытумен жалғасын табуда. Демек, Елбасының «Қазақстан Республикасында тегін кәсіптік және техникалық білім беру жүйесін енгізу туралы» тапсырмасы да осы жылдан бастап жүзеге асырылмақ. Яғни, бүгінде әлем бойынша озық тәжірибелерді пайдалана отырып, қолданыстағы оқытудың жаңа үлгідегі бағдарламалары негізінде колледж түлектері өз мамандықтарына жақын үш жұмысшы

біліктілігін алу мүмкіндігін иеленетін болады. Мысалы, «Тамақтандыруды ұйымдастыру» мамандығы бойынша алдымен «аспаз», «кондитер» және «нан пісіруші»; «Ғимараттар мен құрылыстарды салу және пайдалану» мамандығы бойынша алдымен «тас қалаушы»,

«сылақшы» және «бояушы» жұмысшы біліктіліктерін алу міндетті болады. Бұл дегеніміз, бұрынғыдай бір ғана мамандықпен шектелмей, дипломмен қоса үш мамандықтың біліктілігін алып шыққан колледж түлегінің жұмысқа орналасу мүмкіндігі өсетін болады.

Әдебиеттер

- 1 Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. - М., 1989. – 190 с.
- 2 Goldschmid B., Goldschmid M. L. Individualizing instruction in Higher Education: A. Review //Higher Education. – 1973. - № 3. – Pp.1-24.
- 3 Goldschmidt B., Goldschmidt M. Modular Instruction in Higher Education // Higher Education. - 1972. - № 2.
- 4 Huezynski A. Encyclopedia of Management development Method. Adlersnot, Hant: Gower Publishing Company. – 1983. – 339 p.
- 5 Лебедев В.Н. Кәсіптік білім берудегі модульдік оқыту // Педагогика. – 2005. №4. – 60-66 бет.
- 6 Owens G. The Module in Universities Quarterly// Universities Quarterly. Higher education and society. – 1970. – Vol. 25, N.1.- Pp. 20-27.
- 7 Равен Дж. Қазіргі қоғамдағы құзиреттілік: оны анықтау, дамыту және жүзеге асыру. – Оксфорд, Англия: Оксфорд психологтарының баспасөзі, 1984.
- 8 Равен Дж. Оларға мұғалім даярлығы туралы айтыңыз. Білім берудегі жинақталған бастапқы ресурстар. – М., 1989. - 112.
- 9 Равен Дж. Құзиреттілік мәселелерін көтеру мәселелері (12 тарау) // Дж.Равен мен Дж.Стефенсонда (ред.) Оқу қоғамындағы құзиреттілік. – Нью-Йорк: Питер Ланг, 2001.
- 10 Russell J. D. Modular Instruction // A Guide to the Design, Selection, Utilization and Evaluation of Modular Materials. - Minneapolis; BPC, 1974.
- 11 Юцявичене П.А. Модульдік оқытудың теориясы мен практикасы. – Каунас: Швиеса, 1989. – 3-209 бет.
- 12 Zhamaliyeva A, Kulgildinova T. (2018) Модель формирования иноязычной профессионально-отраслевой коммуникативной компетенции студентов неязыковых специальностей // Вестник Серия «Педагогические науки». – № 3. – С. 22-27.
- 13 Анисимов О.С. Методологический словарь для стратегов. Т. 1 Стратегии в пространстве макроуправления. – М., 2004. – 390 с. (Энциклопедия управленческих знаний).
- 14 Бекаревич Т. И. Понятие «подход» в теоретических исследованиях по методике преподавания иностранным языкам в начальной и средней школе // Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). – СПб.: Реноме, 2012. – С. 314-316. – URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/21/1507/> (дата обращения: 02.03.2019).
- 15 Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. – 2003. - № 10. – С. 16–21.
- 16 Головин С. Ю. Словарь практического психолога. – М.: АСТ, Харвест. 1998.
- 17 Губницкая О.В. Современные педагогические подходы развития экологической ответственности обучающихся основной школы // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии: сб. ст. по матер. V междунар. науч.-практ. Конф. Часть I. – Новосибирск: Сибак, 2011.
- 18 Жанпейісова М. М. Модульді оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде / аударған Д.А.Қойшыбекова. - Алматы, 2002. – 180 б.
- 19 Құдайбергенова К. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерийі. 2008.
- 20 Новый словарь методических терминов и понятий URL https://methodological_terms.academic.ru/подход_к_обучению/ (дата обращения: 02.03.2019).
- 21 Петрова М.А. Развитие самообразовательной деятельности студентов вуза на основе модульной технологии обучения: дисс...кан. пед. наук. – 13.00.08. – Новосибирск, 2007. – 205 с.
- 22 Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі: Педагогика және психология / Жалпы ред. басқ. А.Қ.Құсайынов. – Алматы: Мектеп, 2007. – 256 б.
- 23 Педагогикадағы «тәсіл» термині. URL мекен-жайы: http://www.english-by-phone.ru/termin_podhod_v_pedagogiki/ (қаралған күні: 02.03.2019).

References

- 1 Bepal'ko, V.P. (1989). Slagayemyye pedagogicheskoy tekhnologii [The terms of educational technology]. Moscow, 190.
- 2 Goldschmid, B., Goldschmid, M. L. (1973). Individualizing instruction in Higher Education: Review. Higher Education, 3, 1-24.

- 3 Goldschmidt, B., & Goldschmidt, M. (1972). *Modular Instruction in Higher Education*. Higher Education. 2.
- 4 Huezynski, A. (1983). *Encyclopedia of Management development Method*. Adlersnot, Hant: Gower Publishing Company. 339 p.
- 5 Lebedev, V.N. (2005). *Modular training in vocational education*. *Pedagogy*, 4. 60-66.
- 6 Owens, G. (1970). *The Module in Universities Quarterly// Universities Quarterly*. Higher education and society. –25, N.1. 20-27.
- 7 Raven, J. (1984/1997). *Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release*. Unionville, NY: Royal Fireworks Press (1997); Oxford, England: Oxford Psychologists Press (1984).
- 8 Raven, J. (1987b). *Tell Them About Teacher Training*. *Collected Original Resources in Education*, 112.
- 9 Raven, J. (2001). *Issues raised by the studies of competence (Chapter 12)*. In J. Raven & J. Stephenson (Eds.), *Competence in the Learning Society*. New York: Peter Lang.
- 10 Russell, J. D. (1974). *Modular Instruction. A Guide to the Design, Selection, Utilization and Evaluation of Modular Materials*. Minneapolis; BPC.
- 11 Yutsyavichene, P.A. (1989). *The theory and practice of modular training*. Kaunas: Shviesa, 3-209.
- 12 Zhamaliyeva A, Kulgildinova T. (2018) *Model' formirovaniya inoyazychnoy professional'no-otraslevoy kommunikativnoy kompetentsii studentov neyazykovykh spetsial'nostey* [Model of the formation of foreign professional and sectoral communicative competence of students of non-linguistic specialties]. *Journal of Educational Sciences*, 3, 22-27. (In Russian)
- 13 Anisimov O.S. (2004). *Metodologicheskiy slovar' dlya strategov* [Methodological dictionary for strategists]. T. 1 *Strategies in the space of macromanagement*. Moscow, 390. (In Russian)
- 14 Bekarevich, T.I. (2012). *Ponyatiye «podkhod» v teoreticheskikh issledovaniyakh po metodike prepodavaniya inostrannym yazykam v nachal'noy i sredney shkole* [The concept of “approach” in theoretical studies on the methodology of teaching foreign languages in primary and secondary schools]. In: *Teoriya i praktika obrazovaniya v sovremennom mire* [Theory and practice of education in the modern world: materials of the Intern. scientific conf. (St. Petersburg, February 2012)]. Sankt-Peterburg, Renome, 314-316. Retrieved from URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/21/1507/>. (In Russian)
- 15 Bolotov, V.A., Serikov, V.V. (2003). *Kompetentnostnaya model': ot idei k obrazovatel'noy programme* [Competency model: from idea to educational program]. *Pedagogy*. 10, 16–21. (In Russian)
- 16 Golovin, S. Yu. (1998). *Slovar' prakticheskogo psikhologa* [Dictionary of practical psychologist]. Moscow, AST, Harvest. (In Russian)
- 17 Gubnitskaya O.V. (2011). *Sovremennyye pedagogicheskiye podkhody razvitiya ekologicheskoy otvetstvennosti obuchayushchikh osnovnoy shkoly* [Modern pedagogical approaches to the development of environmental responsibility of primary school teachers]. In: *Lichnost', sem'ya i obshchestvo: voprosy pedagogiki i psikhologii* [Personality, family and society: issues of pedagogy and psychology: Coll. Art. According mater. V Intern. Scientific Practical Conf]. Part I. Novosibirsk: Sibak. (In Russian)
- 18 Zhanpeisova, M. (2002). *Moduldi okytu tehnologiyası okushyny damytu quralı retinde* (awdarğan D.A.Qoysıbekova) [Modular learning technology as a tool for student development (translated by DA Koishybekova)]. Almaty, 180. (In Kazakh)
- 19 Kudaibergenova K. *Kuzyrlılır – tulga damuynın sapalыр kriteriyi* [Competence is a qualitative critique of personal development]. 2008. (In Kazakh)
- 20 *The new dictionary of methodological terms and concepts*. Retrieved from URL https://methodological_terms.academic.ru/path_to_training/ (appeal date: 02.03.2019).
- 21 Petrova, M.A. (2007) *The development of self-education activities of university students on the basis of modular technology training*. Diss ... can. ped. sciences. - 13.00.008 .Novosibirsk. 205p.
- 22 Kussainov, A.K. (Ed) (2007). *Qazaq tili terminderinin salalıq gılımı tusindirme sozdigi* [Sectoral scientific explanatory dictionary of the Kazakh language terms: Pedagogy and Psychology]. Almaty: Mektep, 256. (In Kazakh)
- 23 3 *The term “approach” in pedagogy*. Retrieved from URL http://www.english-by-phone.ru/termin_podhod_v_pedagogiki/ (appeal date: 02.03.2019).